

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.049 у Львівському
національному університеті
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

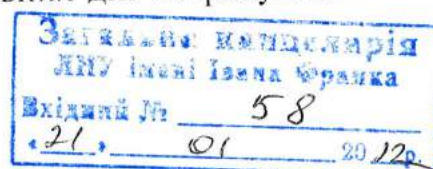
В І Д Г У К

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Крушинського С.А.
на дисертацію **Юрків Роксолани Романівни** на тему «Особливості виявлення
та розслідування підкупу медичних працівників»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Конституція України (ст. 49), гарантуючи кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, передбачає, що держава забезпечує його, зокрема, державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм, створенням умов для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, безоплатним наданням медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Не дивлячись на низку позитивних кроків щодо реформування сфери надання медичних послуг протягом останніх років, система охорони здоров'я залишається однією з найбільш корумпованих в Україні. Про це свідчать результати низки опитувань і моніторингів, зокрема, тих, які наводяться Юрків Р. Р. у дисертації (с. 17-18). Вчинення корупційних кримінальних правопорушень в системі охорони здоров'я становить підвищену суспільну небезпеку, адже посягає на гарантоване Конституцією право на охорону здоров'я та отримання належної медичної допомоги, а інколи спричиняє більш тяжкі наслідки у вигляді смерті людини.

Кримінальні правопорушення, пов'язані з підкупом медичних працівників, характеризуються високим рівнем латентності, що обумовлює значні проблеми у процесі їх виявлення, розслідування, доказування винуватості причетних осіб. Не дивлячись на те, що криміналістична наука накопичила значні знання щодо методики виявлення та розслідування окремих кримінальних правопорушень, проблеми розслідування підкупу медичних працівників залишається не досить розробленою. Низка аспектів, що стосуються організації та планування розслідування підкупу медичних працівників, виконання в його рамках окремих процесуальних дій потребують подальшого наукового дослідження.

З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертаційного дослідження «Особливості виявлення та розслідування підкупу медичних працівників» як безумовно актуального для криміналістичної теорії та практики здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження є чіткою і послідовною. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити поняття та зміст основних елементів криміналістичної характеристики підкупу медичних працівників, обставини, що підлягають встановленню, особливості організації та планування розслідування означених кримінальних правопорушень, типові слідчі ситуації, які виникають на початковому та наступному етапах розслідування, а також особливості тактики проведення окремих процесуальних дій під час досудового розслідування.

Метою дослідження авторка визначила напрацювання теоретичних положень та науково обґрунтованих рекомендацій органам досудового розслідування щодо виявлення та розслідування підкупу медичних працівників. Для досягнення поставленої мети визначено десять завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертанткою.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення), міждисциплінарні методи (соціологічний і статистичний), спеціально-юридичні методи (структурно-функціональний, герменевтичний, догматичний) у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала достатню кількість актів законодавства, судової практики, наукової літератури з аналізованих питань, яка видана в Україні та за її межами (усього 181 джерело).

У своїй роботі Юрків Р. Р. використовує ґрунтовні наукові публікації з досліджуваної проблеми, на сторінках дисертації веде детальний аналіз наукових позицій, критично, однак толерантно полемізує з дискусійних питань. Позитивно, що критикуючи позицію інших авторів, дисертантка висловлює власні висновки та пропозиції.

Висновки та рекомендації дисертантка обґрунтовує з урахуванням позицій практики на основі вивчення та узагальнення судових рішень, розміщених в Єдиному реєстрі судових рішень, правових позицій, висловлених у постановках Верховного Суду (с.с. 25, 28, 43, 49, 50-53, 55-56, 65-68, 71-72, 90, 109-111, 122, 130-131, 133), а також результатів опитування 39 прокурорів, 36 керівників органів досудового розслідування та 37 слідчих.

Вищенаведене підтверджує застосування авторкою системного та комплексного підходів до дослідження аналізованої проблематики.

Дисертантка у своїй роботі продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, уміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими науковцями, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки, що свідчить про високий рівень фахової підготовки та глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами досліджуваної проблематики.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Юрків Р. Р. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню матеріалів правозастосовної практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Є підстави стверджувати, що опонована дисертація є першим у вітчизняній криміналістичній науці дослідженням, в якому напрацьована типова структура методики розслідування підкупу медичних працівників та викладено зміст її елементів. Безумовно, окремі аспекти кримінальної відповідальності за злочини у сфері медичної діяльності, за підкуп (надання/отримання неправомірної вигоди), особливості розслідування корупційних правопорушень і раніше були предметом дисертаційних досліджень (наприклад, дисертації Чеботарьової Т. Г. «Кримінально-правова охорона правопорядку у сфері медичної діяльності», 2011 р.; Тарасевич Т. Ю. «Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину», 2011 р.; Олійника С. В. «Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», 2016 р.; Пчеліної О. В. «Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності», 2017 р.; Желіка М. Б. «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика», 2018 р.; Чернеги Ю. О. «Відповідальність за підкуп за кримінальним правом

України», 2019 р.; Андрейко Ю. О. «Проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування одержання неправомірної вигоди службовою особою», 2020 р.; Таркана О. М. «Методика розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції», 2021 р.; Комарницької М. О. «Відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди за кримінальним правом України», 2021 р.), однак робота Юрків Р. Р. є першою, в якій системно та комплексно досліджено особливості виявлення та розслідування підкупу саме медичних працівників.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, авторка на основі аналізу матеріалів слідчої та судової практики у кримінальних провадженнях запропонувала власне бачення криміналістичної характеристики підкупу медичних працівників, виокремивши найбільш значущі, на її погляд, елементи для розслідування цього кримінального правопорушення, а саме відомості про: а) предмет посягання підкупу медичних працівників; б) особу правопорушника та особу потерпілого; в) спосіб підкупу медичних працівників; г) обстановку підкупу медичних працівників; д) слідову картину підкупу медичних працівників (с. 21). При цьому детально розкрито зміст кожного із елементів, що входять до структури криміналістичної характеристики цього кримінального правопорушення.

Заслуговує на увагу запропонована здобувачкою дефініція підкупу медичного працівника як пропозиції, обіцянки надати неправомірну вигоду медичному працівнику, її надання, а також прийняття ним пропозиції чи обіцянки, прохання чи вимагання надати йому таку неправомірну вигоду та її одержання за вчинення або невчинення будь-яких дій в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, з використанням медичним працівником наданих йому повноважень чи з використанням становища, яке він займає або діє як той, хто працює на користь підприємства, установи, організації (с. 24).

До числа науково значимих положень дисертаційного дослідження слід також віднести запропонований алгоритм дій слідчого щодо визначення особи правопорушника медичного працівника, який включає: а) з'ясування наявності в особи правового статусу медичного працівника; б) встановлення на рівні нормативно-правових актів системи прав та обов'язків такої особи у сфері охорони здоров'я; в) закріплення у законодавстві відповідальності за корупційні діяння, пов'язані з наданням медичної допомоги (с. 38). При цьому дисертантка доходить до слушного висновку, що у контексті виявлення та розслідування підкупу медичних працівників саме фах (професійна

приналежність) працівника, а не займана ним посада є вирішальним для визначення наявності складу кримінального правопорушення (с. 41).

Варто відзначити запропоновану дисертанткою класифікацію правопорушників-корупціонерів медичних працівників, в рамках якої виокремлено два типи – соціальний та ситуативний, а також визначено характерні риси таких осіб-правопорушників (с. 48). Цілком обґрунтовано серед осіб, які здійснюють підкуп медичного працівника, також виділено два типи правопорушників: ситуативний і системний (с. 48).

На основі вивчення наукових джерел та аналізу матеріалів кримінальних проваджень щодо підкупу медичних працівників авторкою запропоновано структуру способу вчинення цього кримінального правопорушення, який не обмежується лише наданням-одержанням неправомірної вигоди, а включає й заходи щодо приховання факту підкупу (с. 62-63).

Заслуговують на увагу окреслені здобувачкою варіанти типової обстановки підкупу медичних працівників в залежності від ставлення до корупційних проявів у медичному закладі: а) наявність стійких корупційних зв'язків між керівництвом лікувальної установи, медичними працівниками, іншим персоналом та пацієнтами; б) стримане ставлення керівництва, медичних працівників до фактів підкупу – такі діяння не схвалюють, але й не засуджують; в) нетерпимість до фактів підкупу медичних працівників та протидія цим діянням з боку керівництва та більшості колективу (с. 70-71).

У дисертації за різними критеріями виокремлено типові слідчі ситуації, які можуть виникнути на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників (за джерелом одержання відомостей та характером інформації про стадію вчинення кримінального правопорушення, залежно від напрямку медичної діяльності, з яким пов'язано вчинення підкупу медичного працівника, за формою підкупу медичного працівника, залежно від характеристики особи правопорушника та ін.) (с.с. 103-106). Крім того, виділено й загальні та окремі версії, які висуваються на початковому етапі розслідування і допомагають спрямувати і спланувати досудове розслідування (с. 107), а також запропоновано систему процесуальних дій, які доцільно проводити залежно від слідчої ситуації, яка склалася (с.с. 107-109).

Залежно від обсягу відомостей, одержаних на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників, авторка також виділяє три слідчих ситуації, які можуть скластися на наступному етапі розслідування кримінальних проваджень цієї категорії: 1) на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників одержано достатньо доказів, що підтверджують винуватість підозрюваного; 2) на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників не одержано достатньо доказів для однозначного

висновку про винуватість конкретної особи, що вимагає збирання додаткових доказів; 3) одержані на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників докази, є достатніми для констатації винуватості, але виявлені додаткові епізоди вчинення такого протиправного діяння (с. 169). З урахуванням визначених типових слідчих ситуацій на наступному етапі розслідування авторкою сформульовано версії, які висувуються на цьому етапі. Доцільною є також класифікація типових слідчих ситуацій залежно від позиції підозрюваного щодо повідомленої йому підозри: 1) вручено письмове повідомлення про підозру, підозрюваний визнає свою вину повністю; 2) вручено письмове повідомлення про підозру, підозрюваний визнає свою вину частково; 3) вручено письмове повідомлення про підозру, підозрюваний не визнає свою вину (с. 172).

Дисертанткою досить повно розглянуто особливості проведення процесуальних дій на початковому та наступному етапах розслідування підкупу медичних працівників. Зокрема, визначено тактичні особливості проведення допиту потерпілого чи викривача, затримання і допиту підозрюваного, огляду місця події, обшуку, освідчення, огляду документів, проведення різного роду експертиз, окремих негласних слідчих (розшукових) дій.

На підставі результатів узагальнення слідчо-судової практики здобувачкою встановлено, що на початковому етапі розслідування першочерговою слідчою (розшуковою) дією є допит потерпілого чи викривача (с.с. 111-112), яка дає можливість отримати інформацію про суб'єкта, предмет, час, місце та спосіб та інші обставини вчинення підкупу медичних працівників, що у свою чергу орієнтує і обумовлює проведення подальших слідчих (розшукових) дій та застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження, у т.ч. й затримання підозрюваного.

Варто погодитися із дисертанткою, що організація розслідування підкупу медичних працівників охоплює такі елементи: розгляд первинних відомостей та окреслення обставин, що підлягають доказуванню; визначення і конкретизацію мети розслідування; окреслення сил і засобів досягнення такої мети; планування розслідування; типові слідчі ситуації; взаємодію слідчого з оперативними підрозділами; мобілізацію учасників розслідування та координацію їхніх дій; використання у розслідуванні спеціальних знань (с.с. 144-145).

У дисертаційній роботі окреслено механізм і типові форми протидії розслідуванню підкупу медичних працівників, а також визначено методи і прийоми з виявлення, нейтралізації та попередження такої протидії з боку підозрюваного та інших осіб.

Наукове дослідження, проведене Юрків Р. Р., має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Наведені дисертанткою висновки, положення та пропозиції можуть бути використані у практичній діяльності слідчих, прокурорів під час організації досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з підкупом медичних працівників.

Основні результати дисертації Юрків Р. Р. достатньо повно відображені у 9 наукових статтях, з яких 8 опубліковано у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 1 – в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу, а також у 3 тезах доповідей на конференціях.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації офіційним опонентом не виявлено.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до вимог, передбачених постановою Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 року № 167 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, і не викликає зауважень.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. КПК України 2012 року, ліквідувавши стадію порушення кримінальної справи, виключив саме поняття «достатність підстав для початку кримінального провадження». Таким чином у розумінні ст. 214 КПК невідкладно після надходження заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення відповідні відомості мають бути внесені до ЄРДР і усі подальші дії мають бути проведені в рамках процесуального закону.

З огляду на це, додаткової аргументації потребує твердження авторки щодо неможливості автоматичного внесення відомостей щодо підкупу медичних працівників до ЄРДР після надходження заяви або повідомлення без оцінки їхнього змісту, оскільки крізь призму стандарту «ймовірне припущення» необхідно встановити підставу для реєстрації відповідної заяви чи повідомлення (с. 98).

2. На с. 98 дисертації зазначається: «У разі, якщо заявник, потерпілий додає до заяви певні матеріали, наприклад, аудіо- або відеозапис розмови з посадовцем, інші розмови, які стосуються надання неправомірної вигоди, про це в заяві, яку він подає, уповноважена службова особа робить відмітку з додатковими поясненнями походження таких матеріалів, умов запису, технічних засобів, що використовувалися для виготовлення аудіо- або відеодокументів».

З цього приводу цікавою є думка здобувачки щодо подальшої можливості використання таких матеріалів в якості доказів. Адже позиція Верховного Суду, наприклад, викладена у постанові від 7 серпня 2019 року (справа № 607/14707/17) свідчить, що отримання оперативним працівником від потерпілого відеодиску з записом з камер відеоспостереження до внесення відомостей в ЄРДР вважається таким, що відбулося поза межами кримінального провадження, а відповідні матеріали є недопустимими доказами як такі, що отримані неуповноваженою на те посадовою особою органу досудового розслідування та без дотримання вимог кримінального процесуального закону.

3. Дисертантка у своїй роботі обґрунтовує необхідність проведення для виявлення і фіксації підкупу медичних працівників оперативного експерименту (с.с. 91-96). У зв'язку з цим хочеться з'ясувати думку здобувачки щодо двох питань: 1) чи можна проводити оперативний експеримент після початку досудового розслідування (внесення відомостей до ЄРДР); 2) яким чином потрібно організувати проведення оперативного експерименту, щоб надалі не виникало питань з приводу можливої провокації кримінального правопорушення, яка, по-перше, є кримінально-протиправною, а, по-друге, спричинить недопустимість доказів, отриманих під час проведення цього заходу.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені офіційним опонентом зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Юрків Роксолани Романівни на тему «Особливості виявлення та розслідування підкупу медичних працівників», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку концептуальних основ виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із підкупом медичних працівників.

2. Зміст дисертації Юрків Р. Р. відповідає заявленій спеціальності 081 Право.

3. Дисертація Юрків Р. Р. оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 року № 167 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

4. Здобувачка Юрків Роксолана Романівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент

**в.о. завідувача кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент**

С.А. Крушинський

14 січня 2022 року

Підпис *С.А. Крушинський*
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

